

HISTORIA KOMPUTERÓW

2015/16

Bartosz Klin

`klin@mimuw.edu.pl`

`http://www.mimuw.edu.pl/~klin/`

Oś czasu

Baldwin

Odhner

Burroughs

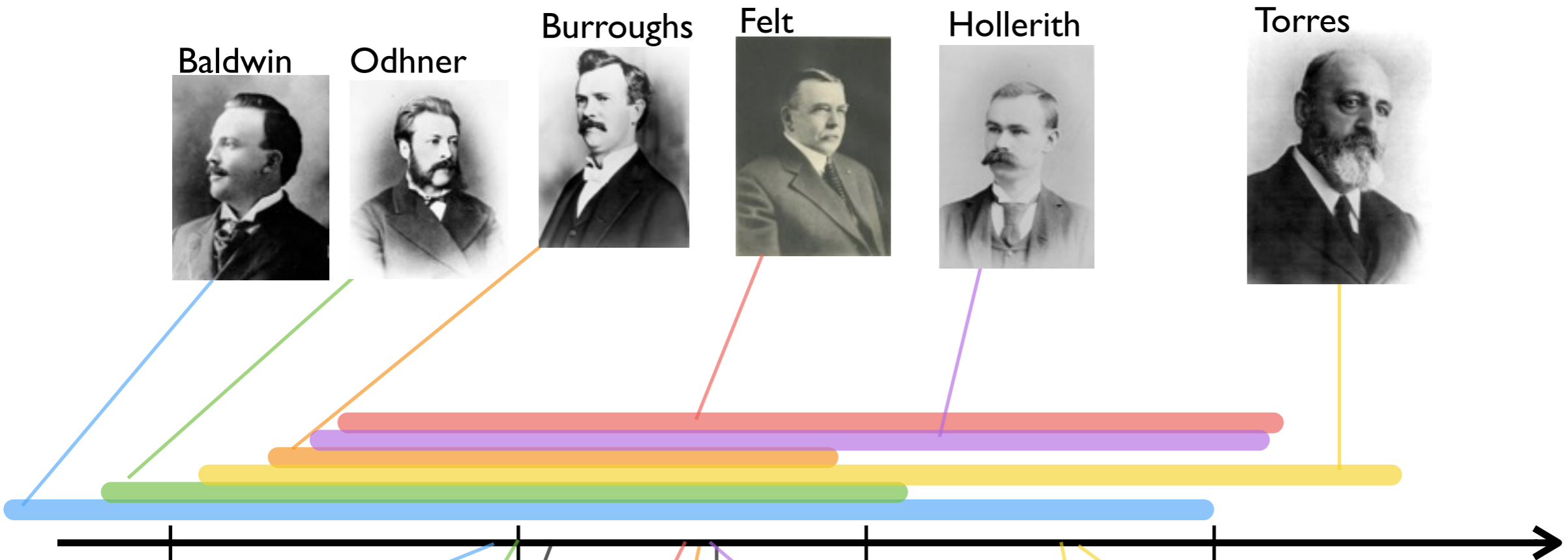
Felt

Hollerith

Torres

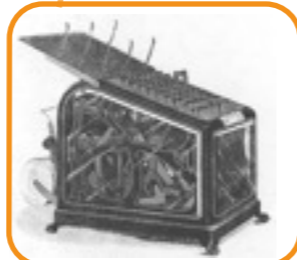
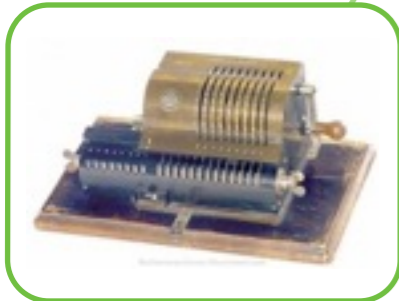
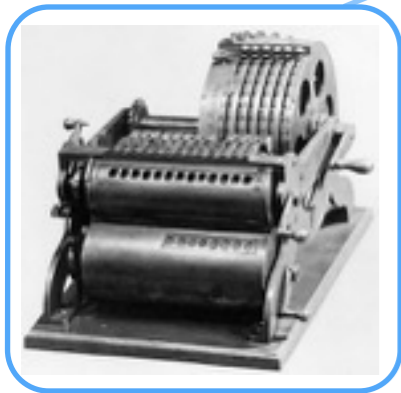

1850

1875

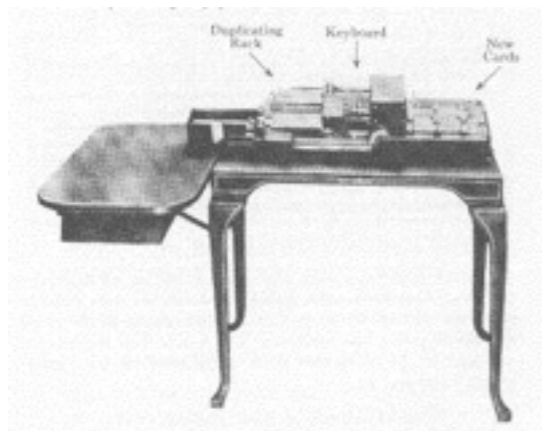
1900

1925

Lata 20te, lata 30te: złoty wiek tabulatorów

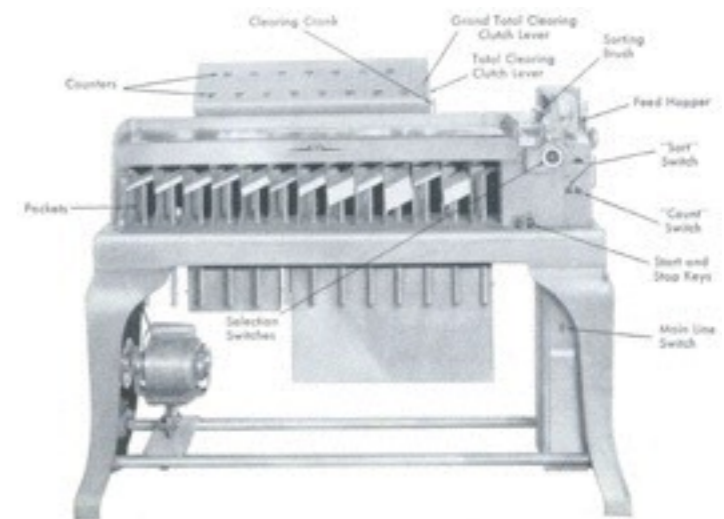

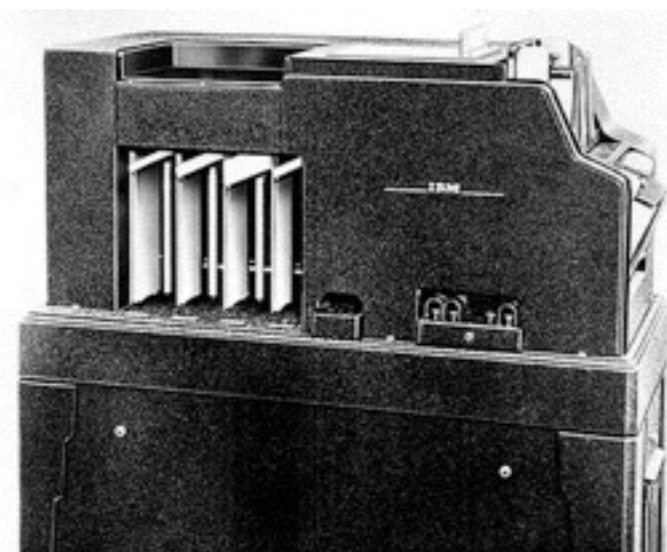
duplikatory

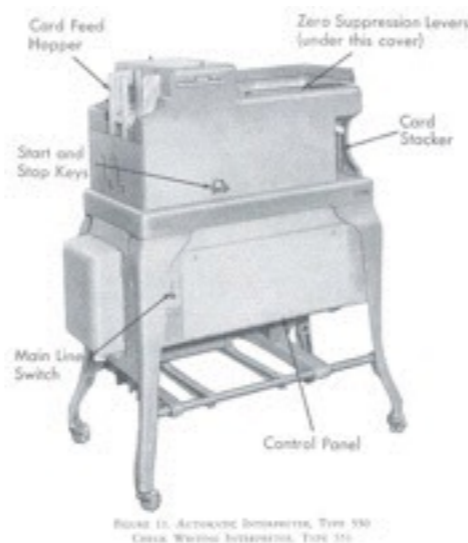
gang punchery

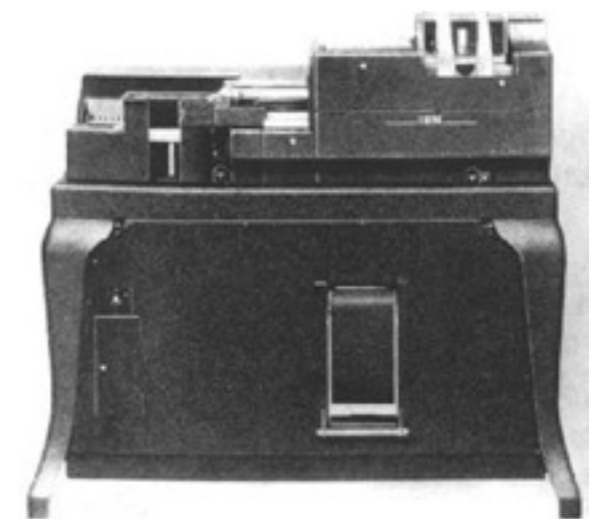
sortowniki

kolatory

interpretery

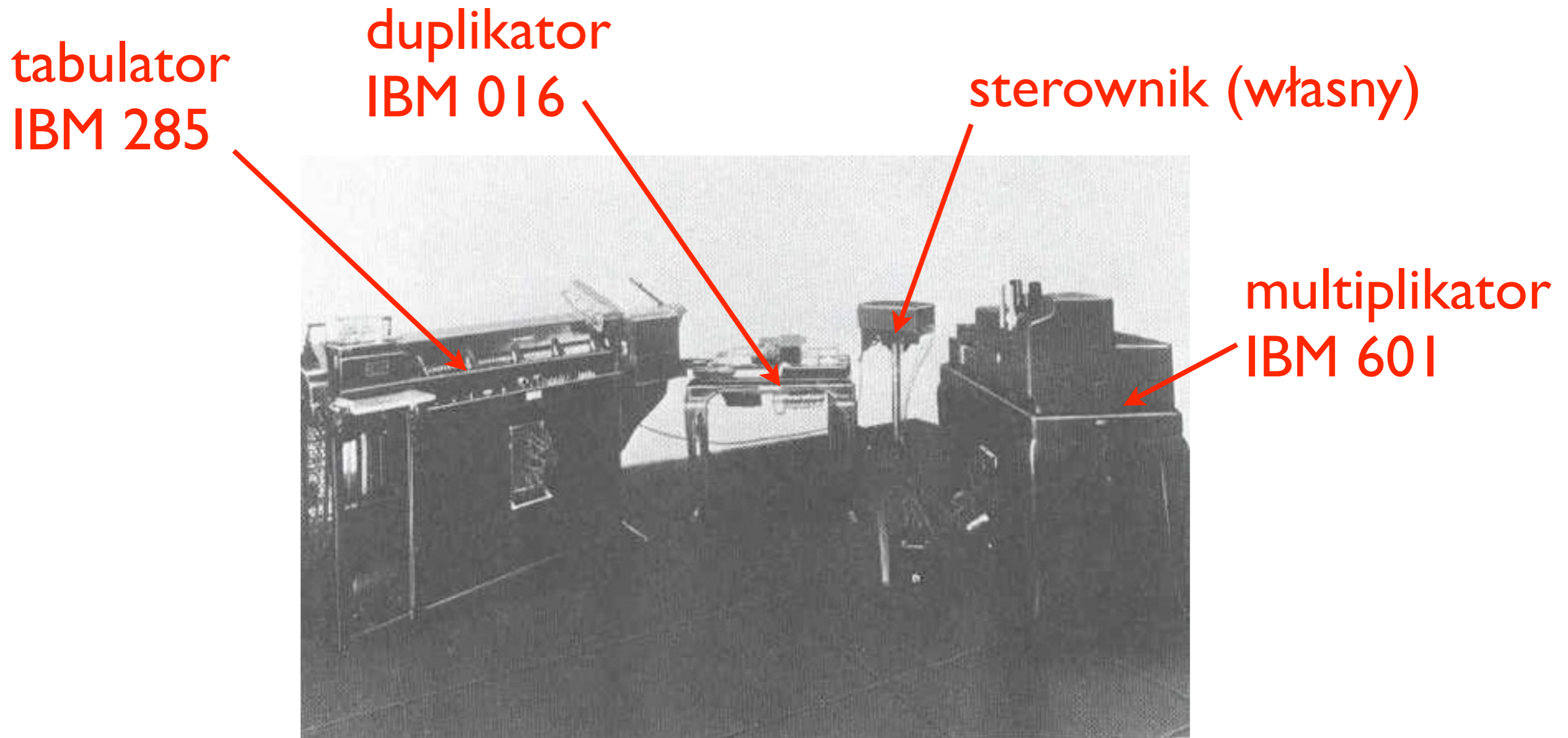

multiplikatory

Łączenie urządzeń

1934: instalacja do rozwiązywania równań różniczkowych
(Columbia University)

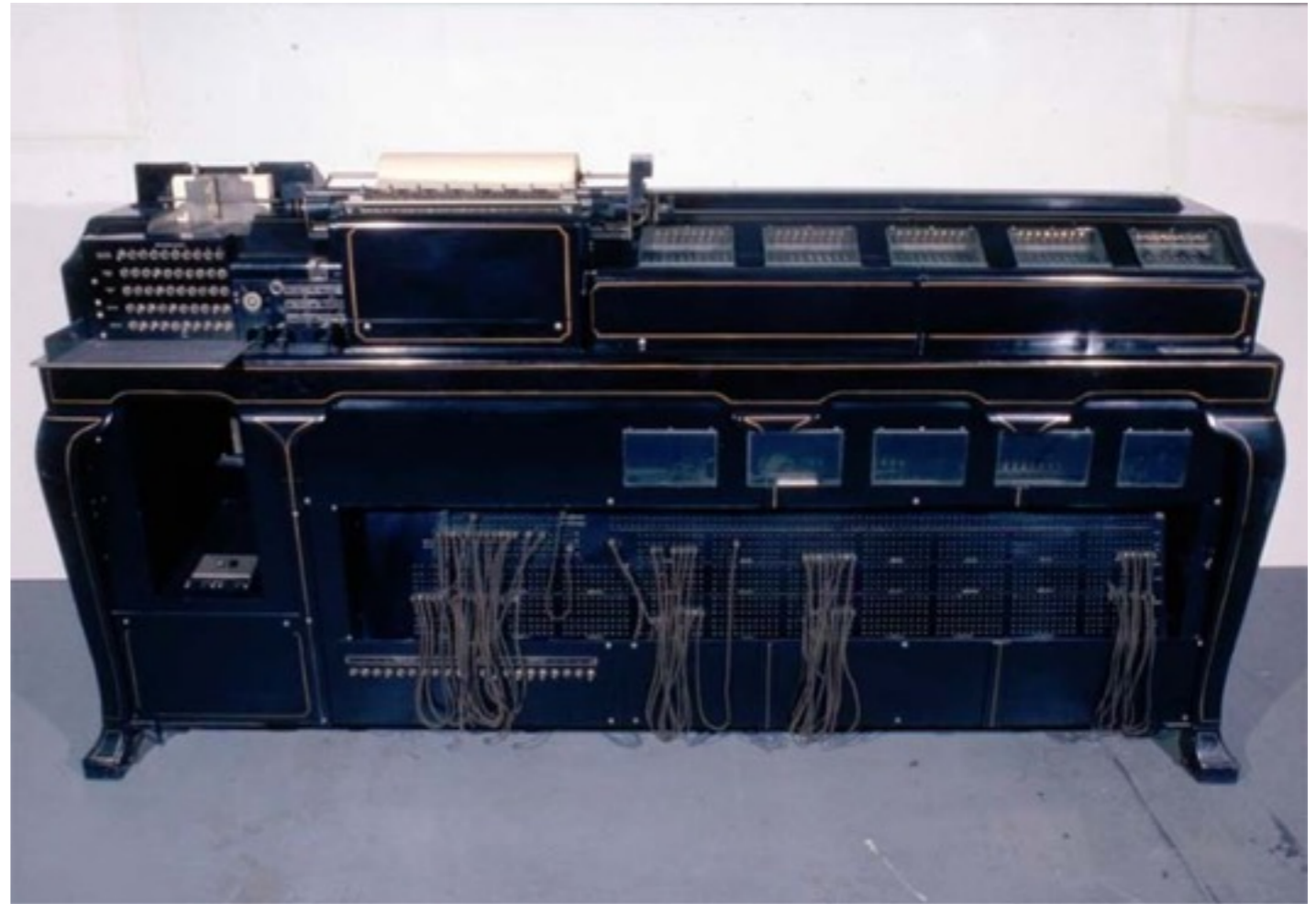
- stosy kart przenosiło się ręcznie

IBM 740

- 1930 rok
- zastosowania statystyczne
- sumy kwadratów
- potęgowanie
- 10 akumulatorów

New statistical machines with the mental power of 100 skilled mathematicians in solving even highly complex algebraic problems

New York World

Progressive digiting

Dane: k kart, na każdej karcie 2 liczby m_i , n_i

Zadanie: obliczyć $\sum_{i=1}^n m_i \cdot n_i$

- posortować karty po ostatniej cyfrze n_i , malejąco
- wybrać te z cyfrą 9, dodać w nich m_i , sumę wypisać
- dodać do tego m_i z tych z cyfrą 8, sumę wypisać
- ...
- dodać wszystkie wypisane dotąd sumy
- to samo dla przedostatnich cyfr itd.

- wiele artykułów o tytułach takich jak

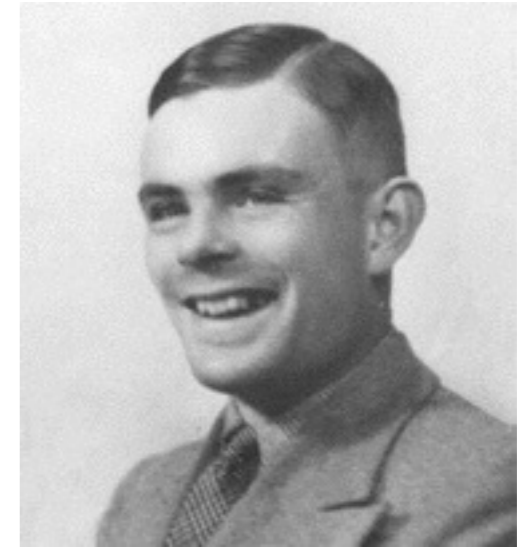
A faster multiplication method on IBM 407

Przemyślenia Turinga

Alan Turing (1912-1954)

1936: *On computable numbers, with an application to the Entscheidungsproblem*

- maszyna Turinga jako abstrakcyjny komputer
- maszyna uniwersalna: maszyny jako programy
- wpływ na informatykę teoretyczną: **kolosalny**
- wpływ na budowę komputerów w latach 40tych: **niewielki**

Przemyślenia Shannona

Claude Shannon (1916-2001)

- twórca teorii informacji (1948)

- wymyślił pojęcie *bitu*

- projektant kodów korygujących

- pionier komputerowych programów szachowych

1937: *A symbolic analysis of relay and switching circuits*

- praca magisterska z inżynierii elektrycznej

- pomysł: analiza obwodów za pomocą rachunku zdań

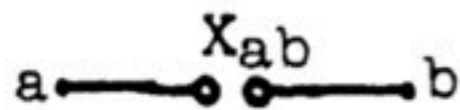
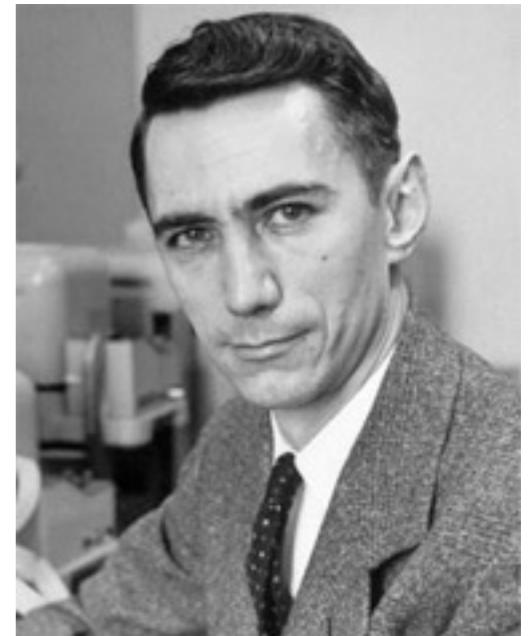

Fig. 1

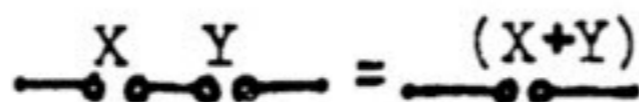

Fig. 2

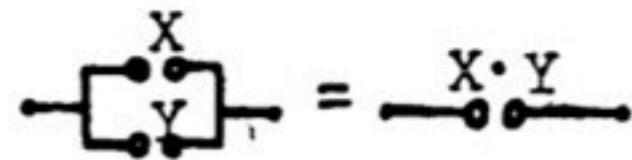

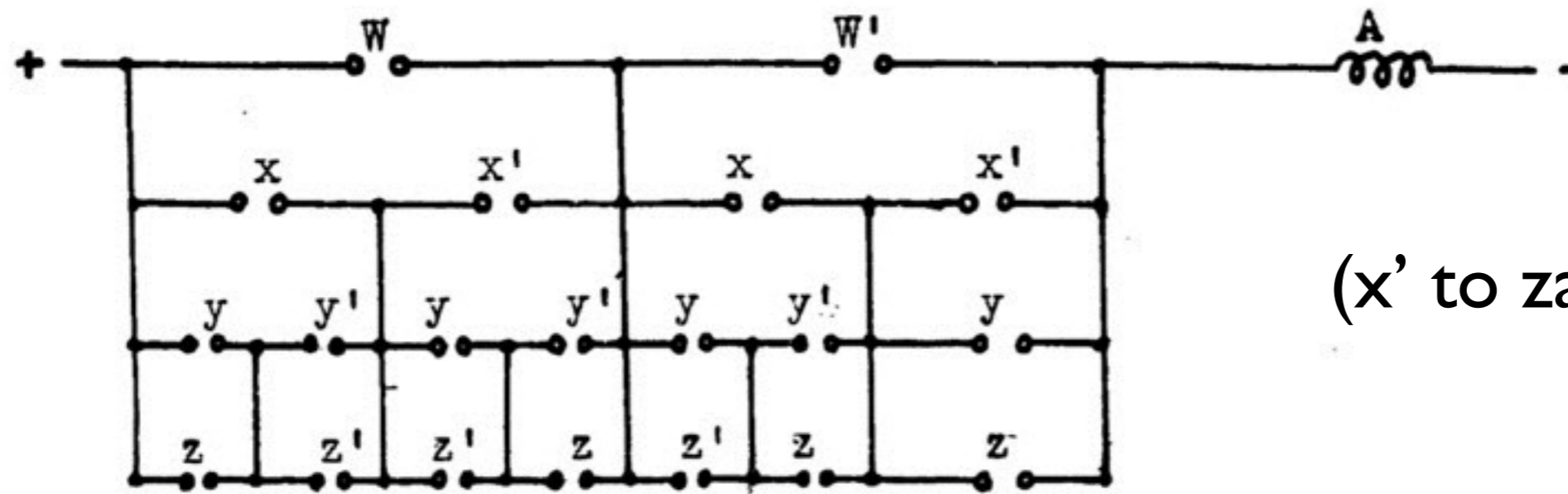
Fig. 3

- upraszczanie obwodów np. prawem de Morgana

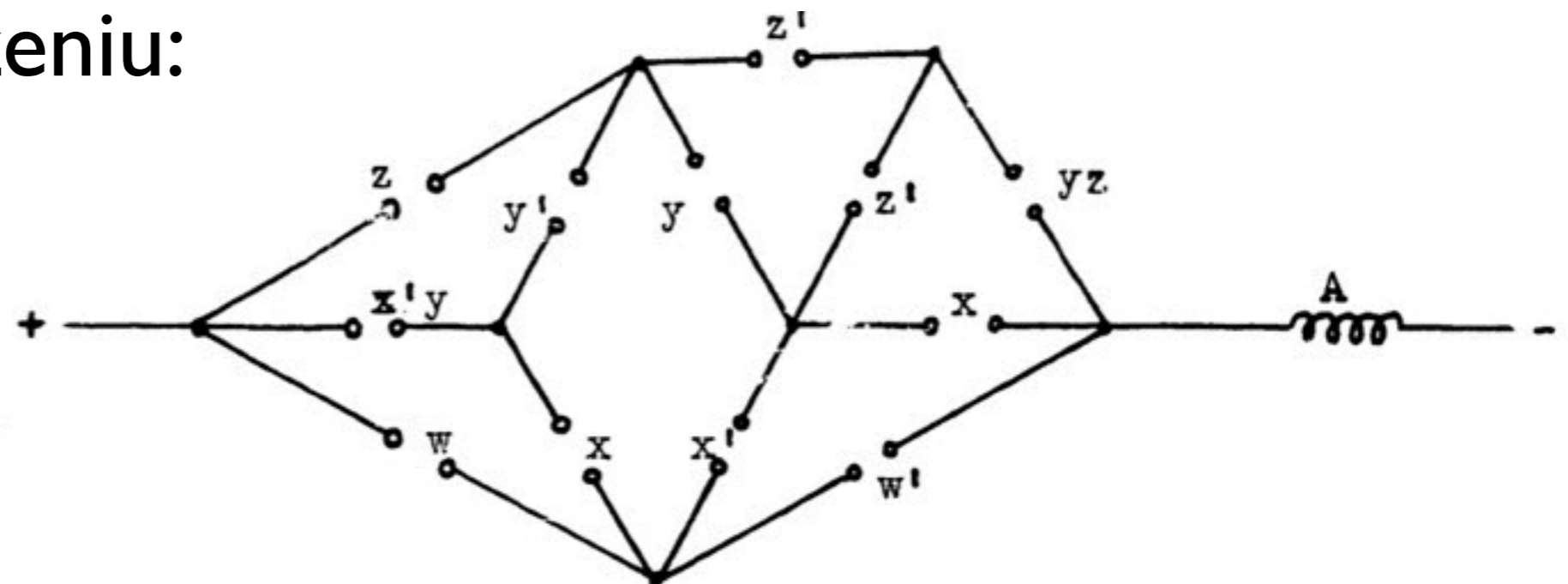
Upraszczanie obwodów

- niech A odpala wtedy, gdy spośród x, y, z i W dokładnie 1, 3 lub 4 odpalają.
- naiwne rozwiązanie:

(x' to zanegowany x)

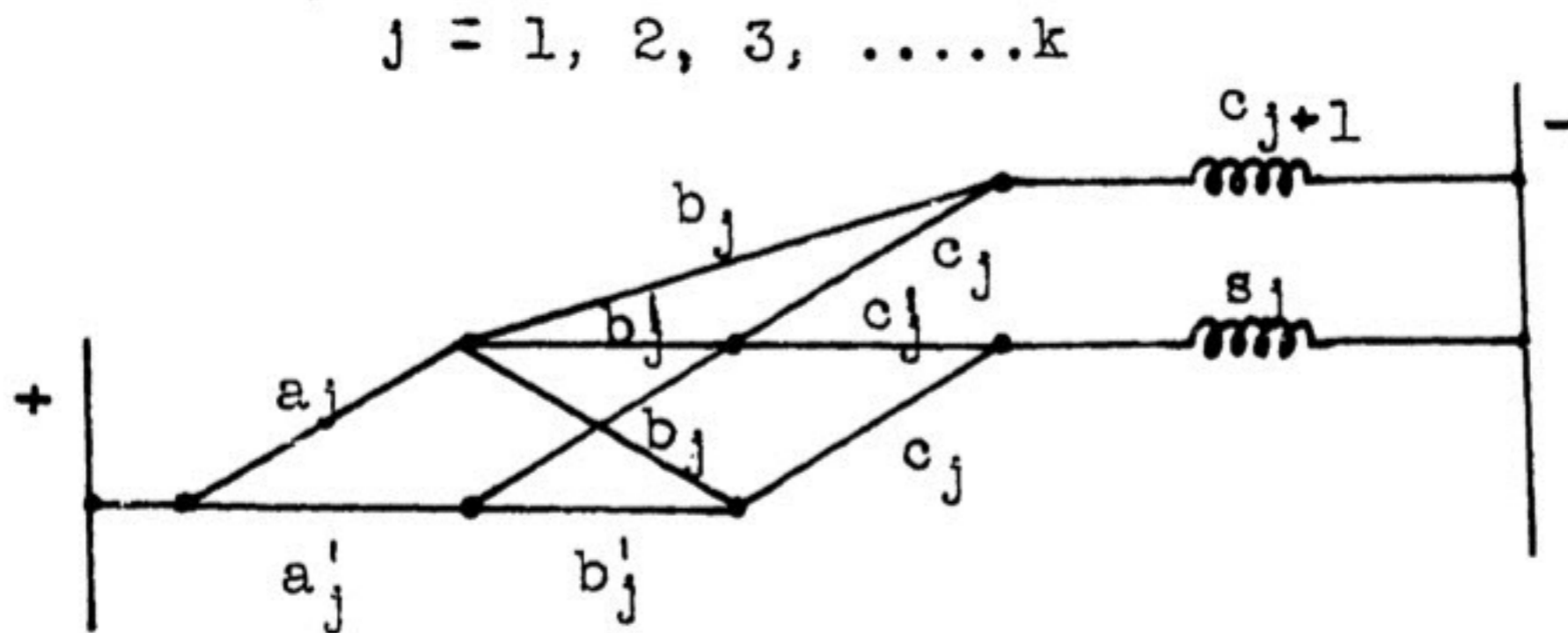
- po uproszczeniu:

Obwód dodający

- podany jako jeden z przykładów
- pozycyjne dodawanie liczb binarnych

- a_j, b_j : j -te bity dodawanych liczb
- s_j : j -ty bit wyniku
- c_j : bit przeniesienia na j -tą pozycję

Przemyślenia Busha

Vannevar Bush (1890-1974)

- inżynier, wynalazca, polityk
- twórca komputerów analogowych
- wizja *memeksu* (1945)
- promotor doktoratu Shannona

1936: *Instrumental analysis*

- wykład w American Mathematical Society
- przegląd istniejących technologii obliczeniowych (analogowych i cyfrowych)
- krótka wizja przyszłości

Instrumental analysis, maszyny cyfrowe

- stan rzeczy:
  - popularne, szybkie tabulatory
  - 10.000 ton kart perforowanych użytych rocznie
- problemy do pokonania:
  - zwiększenie liczby informacji na 1 karcie
  - binarne kodowanie liczb
  - eliminacja ręcznego przenoszenia kart
  - centrum sterujące przepływem kart

This would be a close approach to Babbage's large conception as far as arithmetics is concerned.

V. Bush (1936)

George Stibitz (1904-1995)

- matematyk, fizyk, inżynier
- od 1930 r. matematyk w **Bell Labs**
  - laboratorium badawcze telefonii
  - założone w 1925 r. przez AT&T
  - setki wynalazków:
telewizja, vocoder, fotokomórka, tranzystor, ...
- od 1937 r., konstruktor komputerów elektrycznych na potrzeby Bell Labs
- 1940: *Complex Number Calculator (Model I)*
- 1943: *Relay Calculator (Model II)*
- ...
- 1947: *General Purpose Relay Calculator (Model V)*

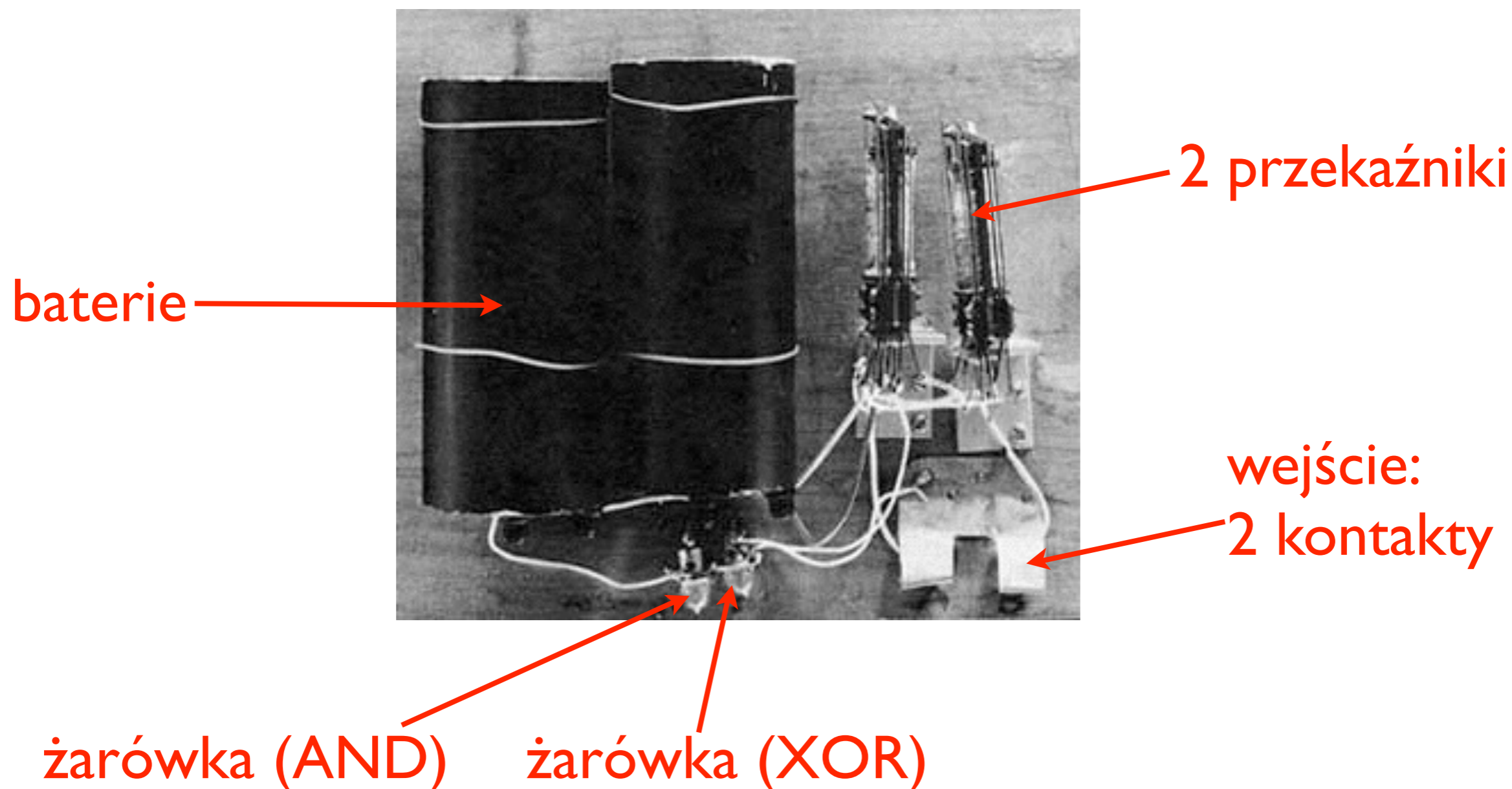

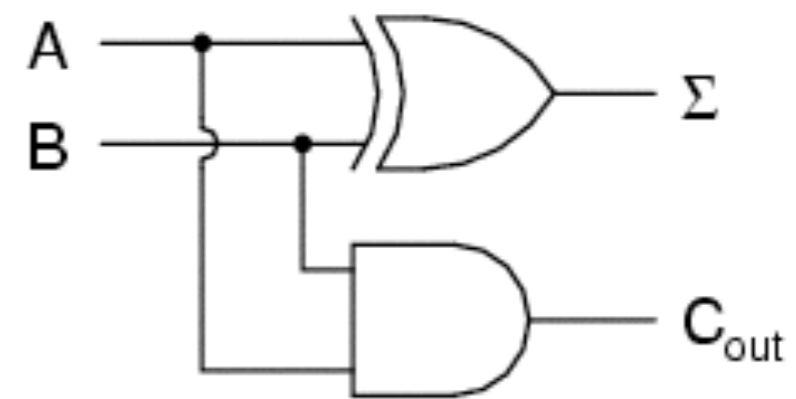
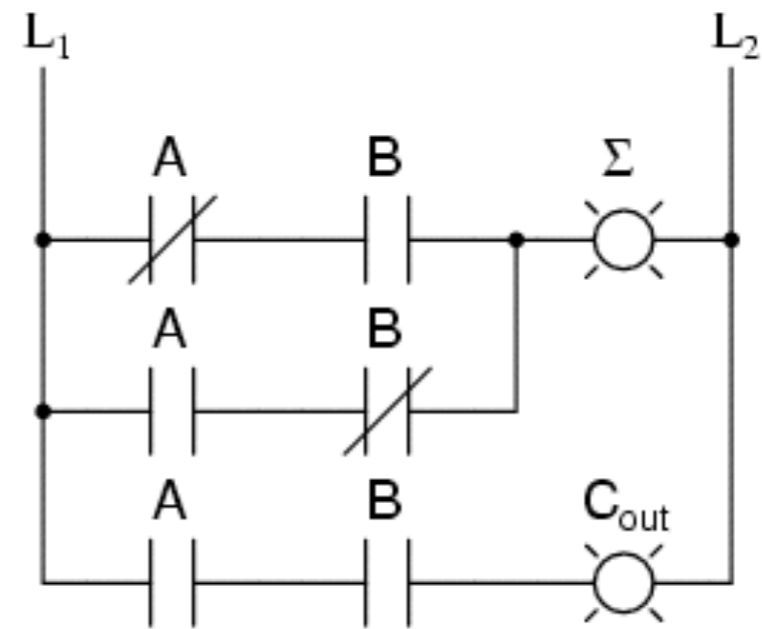
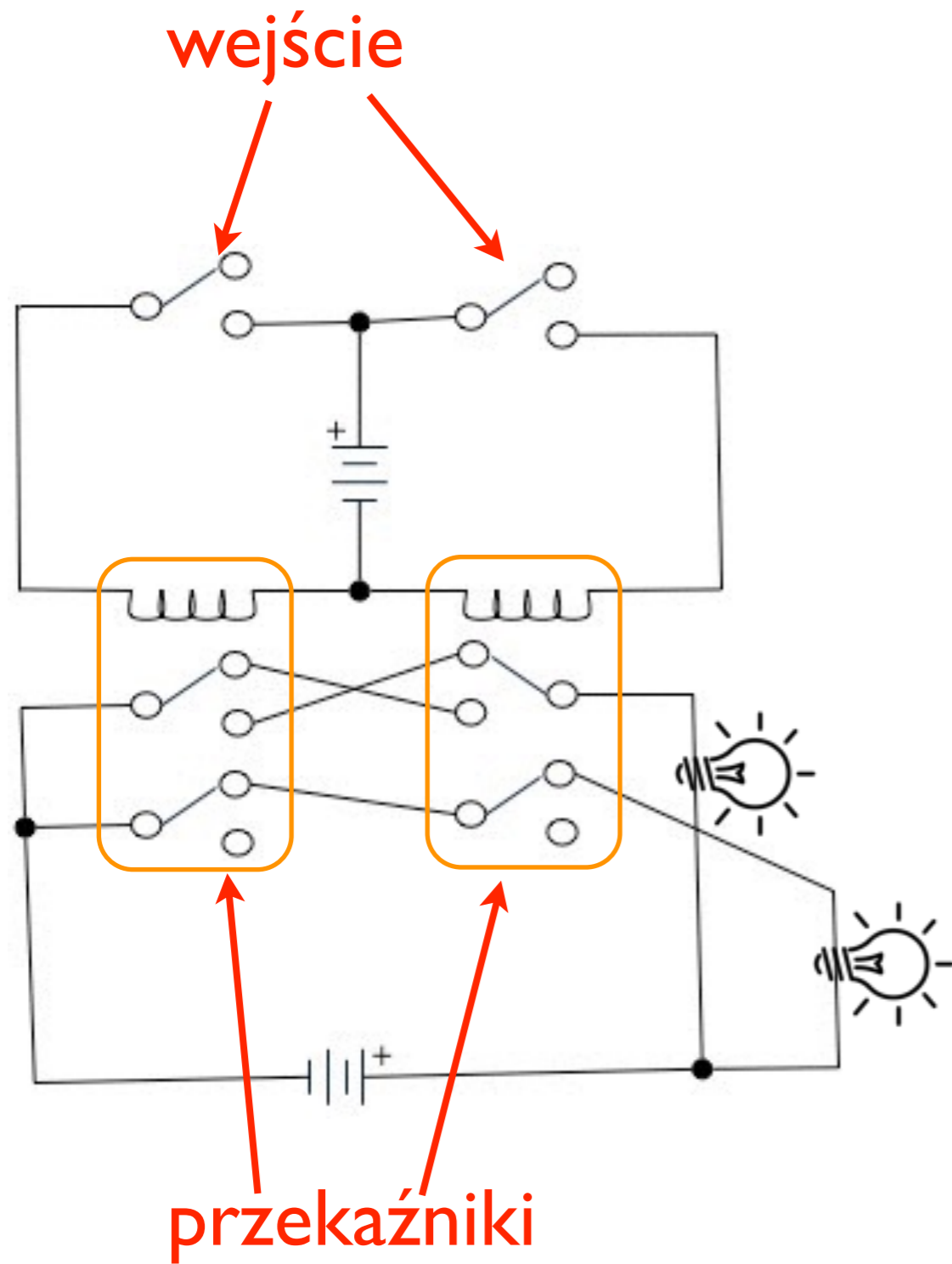
Model K (1937)

- K jak “Kuchnia” (nie znał jeszcze prac Shannona)
- pomysł: arytmetyka binarna za pomocą przełączników
- dodawator bitów:

Schemat Modelu K

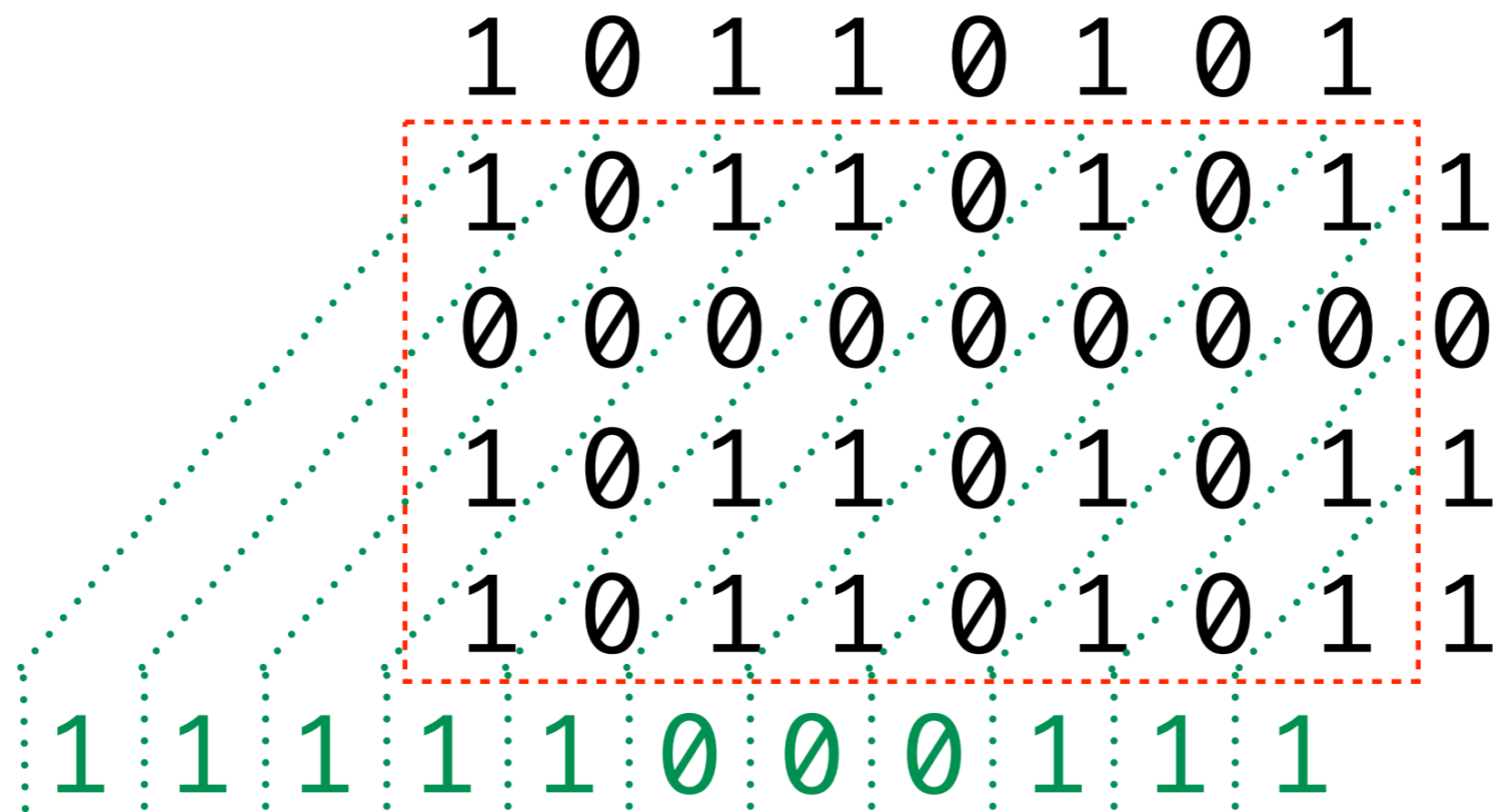

Kolejne modele

- dodawanie: jak u Shannona
- mnożenie: chluba arytmetyki binarnej!

$$10110101 \times 1011 = ?$$

- Stibitz naszkicował też obwód dla dzielenia

Od zabawki do komputera

- Bell Labs tonęły w obliczeniach na liczbach zespolonych

$$(a + bi) + (c + di) = (a + c) + (b + d)i$$

$$(a + bi) \cdot (c + di) = (ac - bd) + (ad + bc)i$$

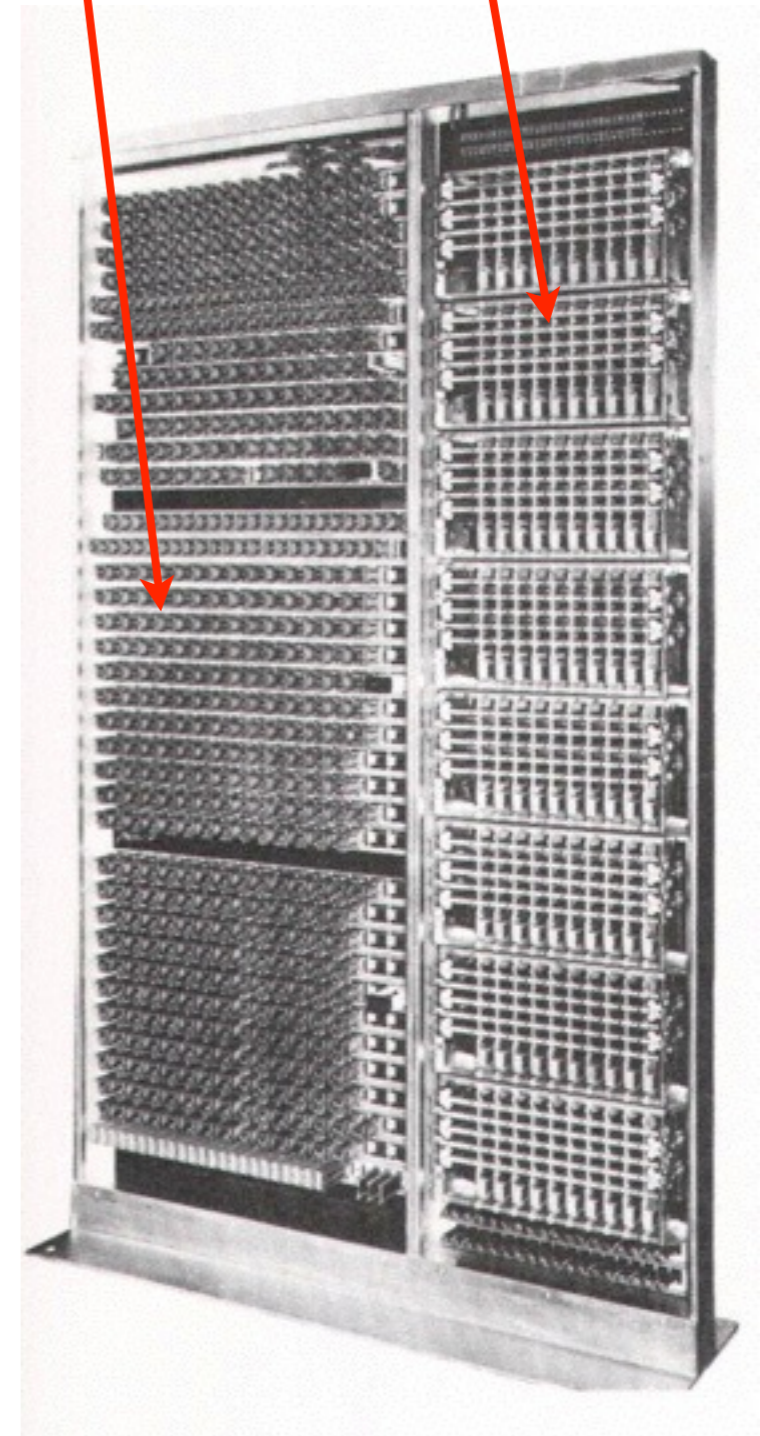
- zastana technologia: arytmometry mechaniczne
- projekt: komputer do takich działań
- prace od 1938 r., gotowy w 1939, rok debugowania
- *Complex Number Computer (Bell Labs Model I)*

Konstrukcja

- ok. 450 przełączników
- osobne jednostki do części rzeczywistych i urojonych
- liczby dziesiętne ośmiocyfrowe
- dodawanie: ok. 0.1 sek.
- mnożenie: ok. 4 sek.
- koszt ok. \$20.000
("astronomiczny")

mnożenie   dodawanie

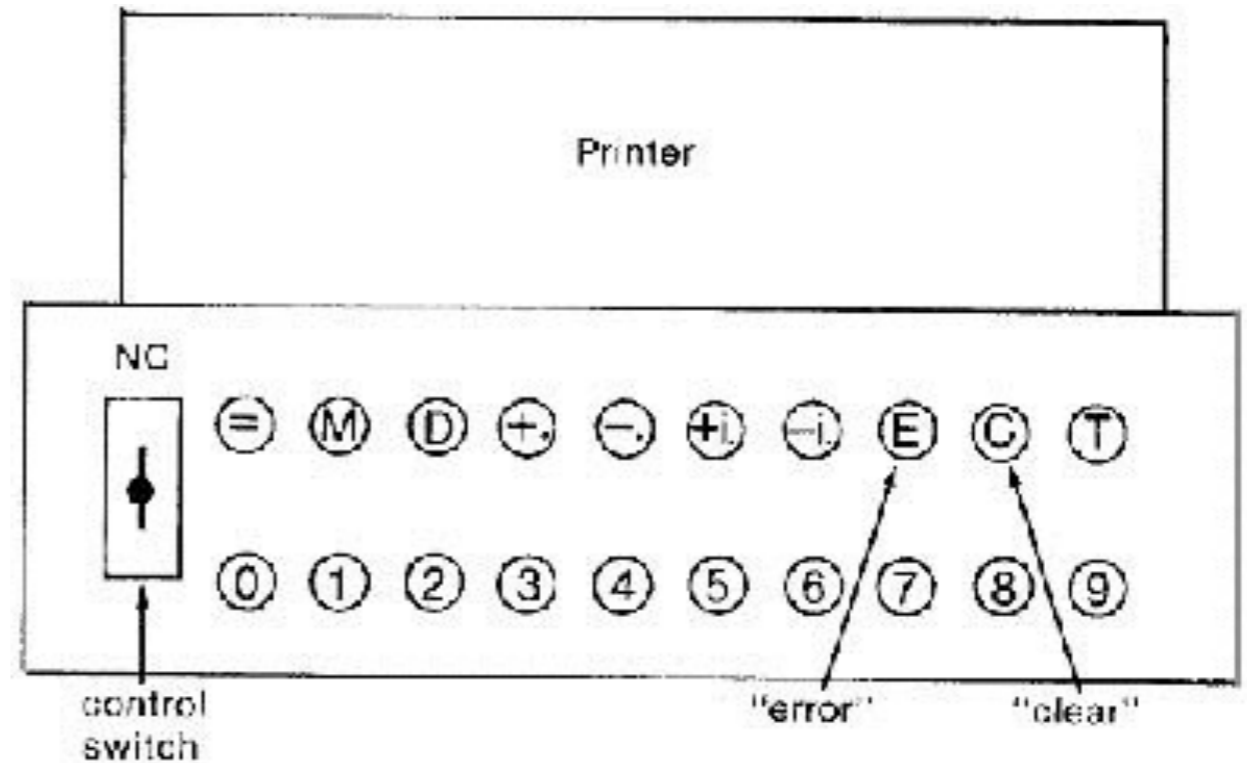

Wejście-wyjście

- trzy terminale w osobnych pokojach

- 1940: demonstracja na konferencji w Dartmouth
  - zdalne połączenie telefoniczne z Nowym Jorkiem
  - obecni m.in. von Neumann, Mauchly, Wiener

Kodowanie liczb dziesiętnych

- każda cyfra w 4 bitach, systemem "+3"

0 = 0011   2 = 0101   8 = 1011

1 = 0100   3 = 0110   ...   9 = 1100

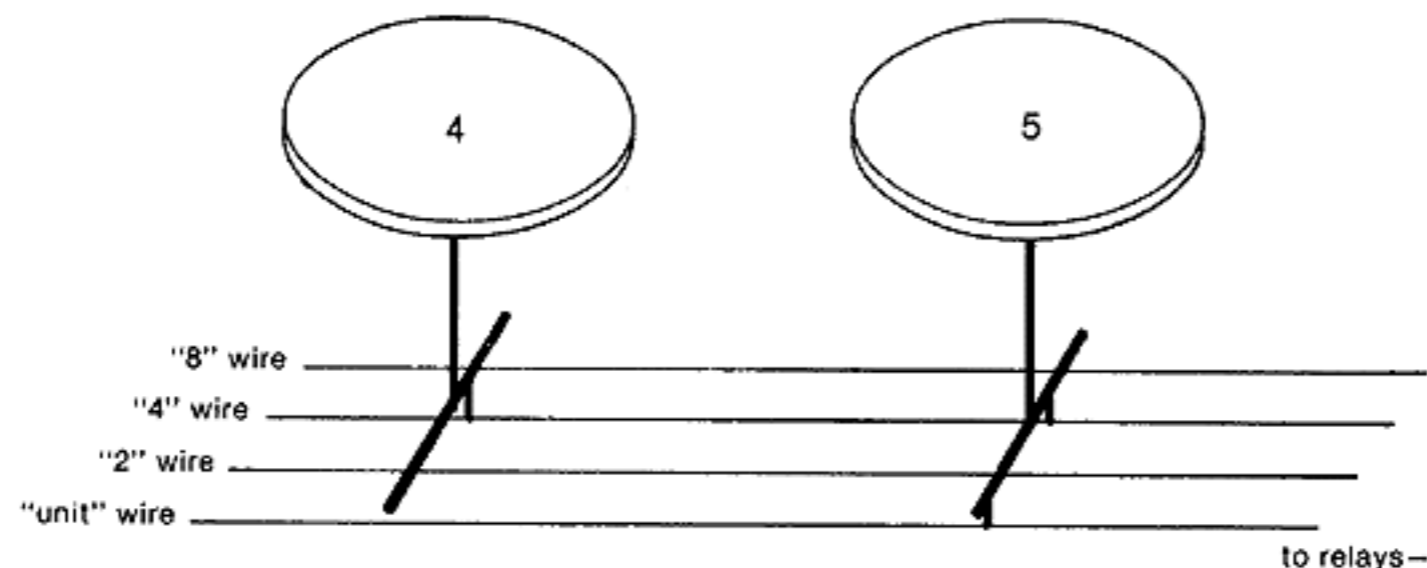
- **zalety:**

- dopełnienie do 9 = negacja wszystkich bitów

- przeniesienie dziesiętne = przeniesienie binarne

- **wady:**

- po każdym dodawaniu trzeba odjąć 3

Kolejne maszyny Bell Labs

- 1943: *Relay Interpolator (Model II)*
  - interpolacja funkcji (potrzeby wojskowe)
  - ok. 440 przekaźników
  - pamięć: 7 liczb
  - ciąg operacji i dane na taśmach perforowanych
- 1946: *Model V*
  - 9000 przekaźników, 10 ton, \$500.000
  - pamięć: 30 liczb, taśmy perforowane
  - dwa procesory, 15 rejestrów każdy
  - sterownik dzielił operacje między procesory
- wszystkie modele działały w arytmetyce dziesiętnej

Howard Aiken (1900-1973)

- fizyk, profesor na Uniw. Harvarda
- w doktoracie musiał numerycznie rozwiązywać równania różniczkowe
- zainspirowany pracami Babbage'a postanowił zbudować komputer
- Monroe Calculating Co. odmówiła finansowania
- IBM dał pieniądze, sprzęt, warsztaty, inżynierów
- prace od 1939 r.
- 1944: *IBM Automatic Sequence Controlled Calculator*
= *Harvard Mark I*

Wizja

- *Proposed Automatic Calculating Machine (1937-38)*
- memorandum dla kierownictwa IBM
- motywacja naukowa:
  - wiele funkcji zdefiniowanych jako sumy szeregów, niedostatecznie stabilizowanych
  - konieczność rozwiązywania równań różniczkowych
  - dokładne eksperymenty wymagają takichże obliczeń
- braki tabulatorów:
  - nie mogą używać funkcji trygonometrycznych, eliptycznych, logarytmów itp.
  - nie są programowalne

Wizja cd.

- co jest potrzebne:
  - 4 działania arytmetyczne
  - stabilizowane podstawowe funkcje
  - “nawiasowanie”
- idea:
  - połączyć wiele tabulatorów, dodać sterownik
  - wszystko sterowane taśmą perforowaną
- główne operacje:
  - przenieś liczbę z pozycji x do pozycji y
  - wykonaj operację właściwą dla y
- przewidywana prędkość:
  - mnożenie liczb 8-cyfrowych: 5 sek.
  - logarytm liczby 10-cyfrowej: 45 sek.

Harvard Mark I

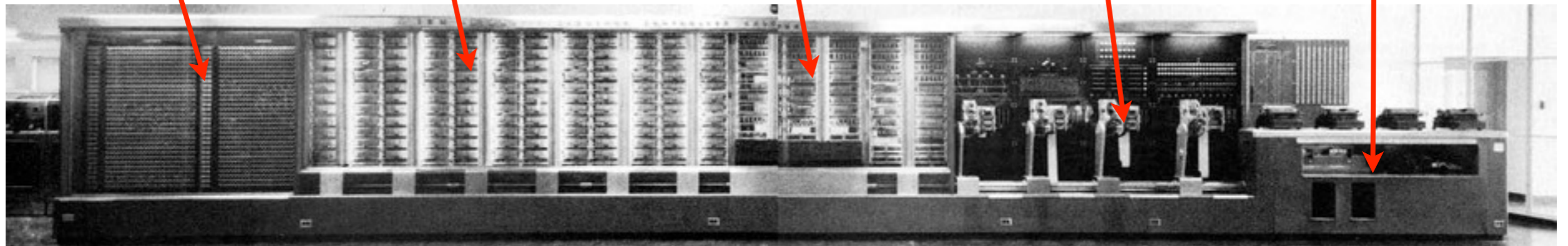
wejście
(pokręta)

dodawanie/
odejmowanie

mnożenie/
dzielenie

wejście
(taśmy)

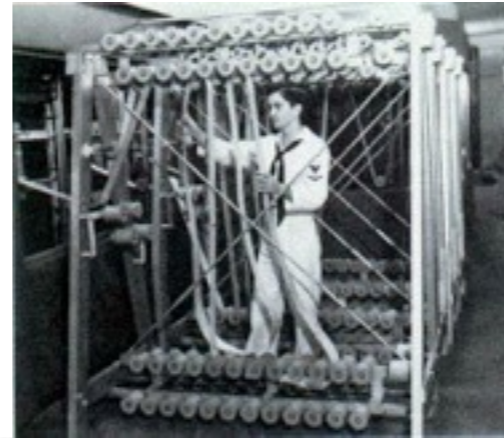
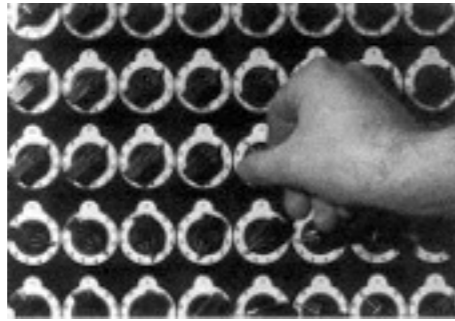
drukarki

- elektromechaniczny, dziesiętny, programowalny
- napęd: silnik elektryczny
- 15m. długości, 2.5m wysokości, 60cm głębokości
- >750.000 części (przełączniki, elementy mechaniczne)
- 800 km kabli
- koszt: \$50.000

Wejście/wyjście

wejście
(pokręta)

wejście
(taśmy)

drukarki

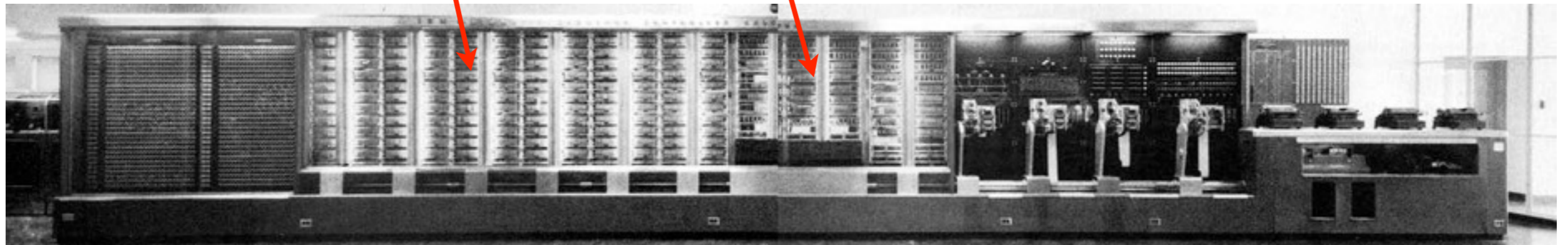

- 60 rzędów pokręteł po 23 cyfry + znak
- maszyna nie może zmieniać tych wartości
- czytniki taśm perforowanych:
  - 3 dla stabilizowanych wartości funkcji
  - 1 dla instrukcji (programu)

Działania arytmetyczne

---

dodawanie/ mnożenie/
odejmowanie dzielenie

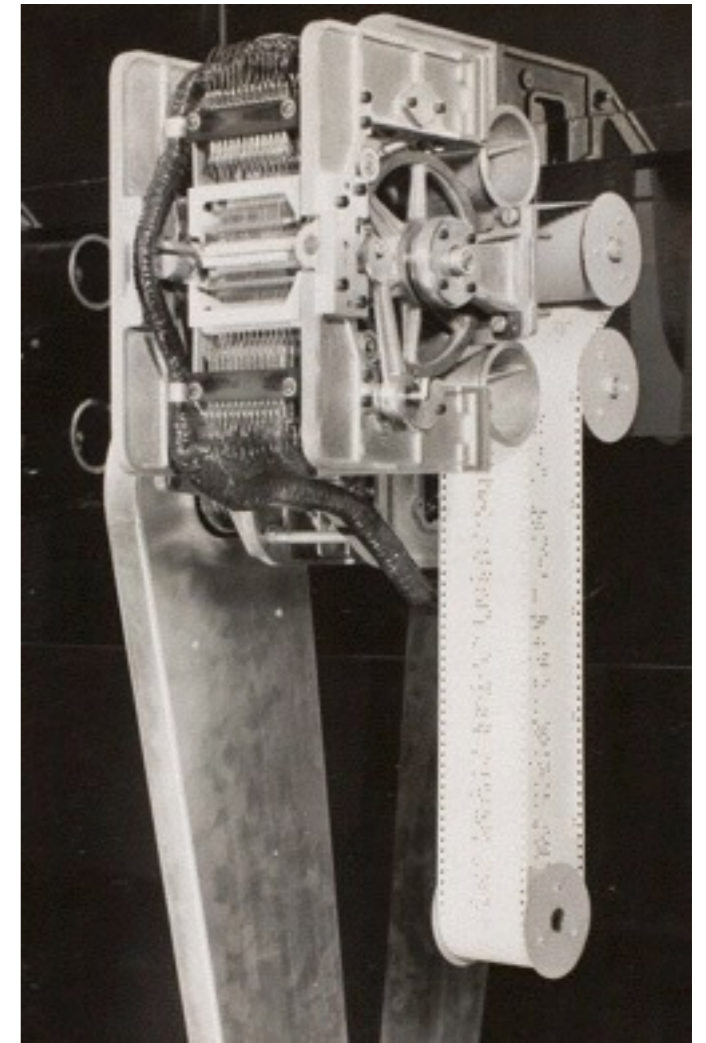
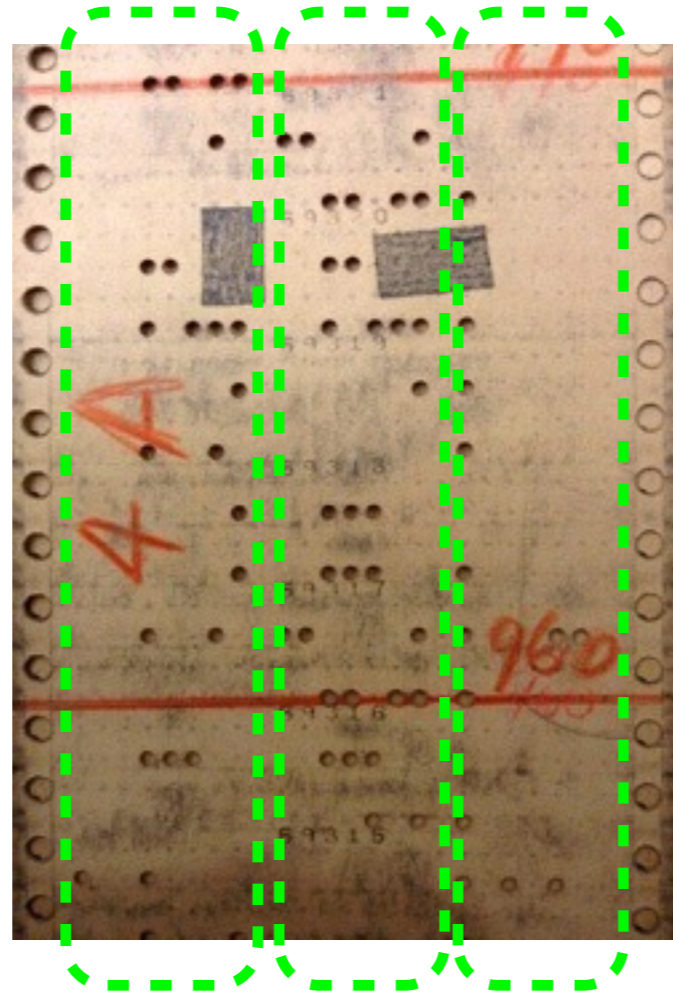
- dodawanie/odejmowanie:
  - 72 rejestry po 23 cyfry + znak
  - każdy był akumulatorem (umiał dodawać)
  - kółka zębate z elektromagnetycznym wychwytem
- mnożenie/dzielenie: jak u Babbage'a
  - wielokrotności mnożnika w 9 specjalnych rejestrach
  - potem dodawane z przesunięciem

Programowanie: taśmy perforowane

- 3 kolumny:
  - źródło
  - cel
  - akcja

- znaczenie:
  - przenieś źródło do celu stosując operację dla celu
  - wykonaj akcję (np. przejdź krok dalej, wydrukuj itp.)
- programy: głównie cele wojskowe (także projekt Manhattan)

adm. dr Grace Hopper (1906-1992)

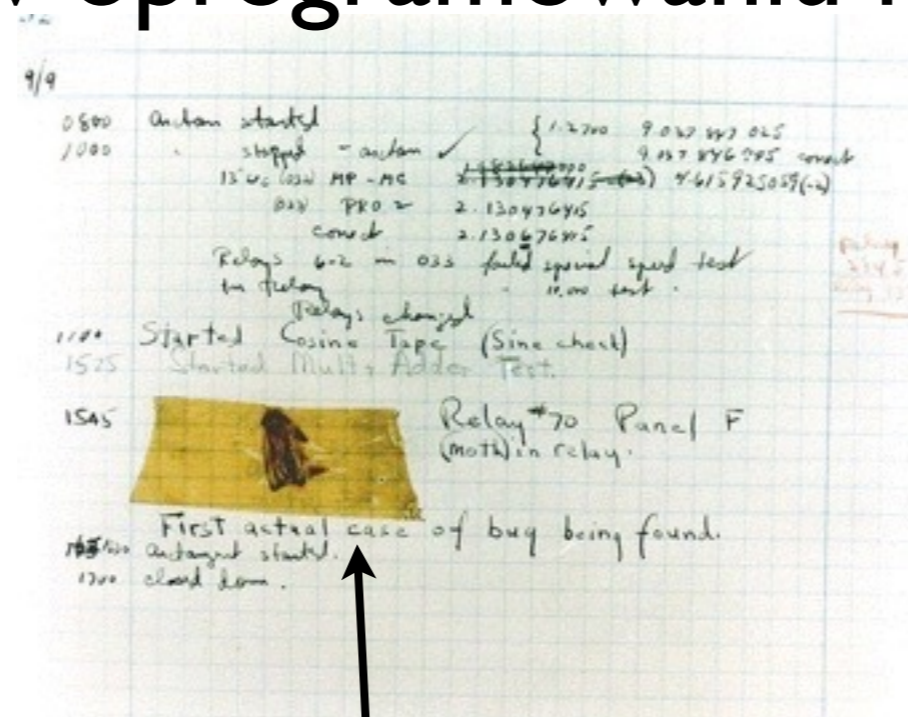
- informatyczka, dr matematyki
- jedna z 3 pierwszych programistów Harvard Mark I
- autorka podręcznika budowy i użytkowania maszyny
- 1951: pierwszy kompilator (język A-0)
- projektantka języków:
  - FLOW-MATIC
  - COBOL (1959)

Debugging

- Popularna historia:
  - w przekaźniku komputera Harvard Mark II utkwiała ćma, co zawiesiło maszynę
  - stąd błędy w oprogramowaniu nazywamy bugami

TO MIT!

First actual case of bug being found

- słowa *bug* użył w tym sensie już Edison w 1889 r.

Kolejne maszyny Aikena na U. Harvarda

- finansowanie: armia USA
- Mark I działał do 1959 r.
- Mark II (1947): elektromechaniczny
  - akumulatory na przekaźnikach (bez kółek zębatych)
  - funkcje trygonometryczne itp. wgrzane w sprzęt
- Mark III (1949), Mark IV (1952): elektroniczne
  - program w pamięci, ale oddzielnie od danych
  - trwała pamięć magnetyczna

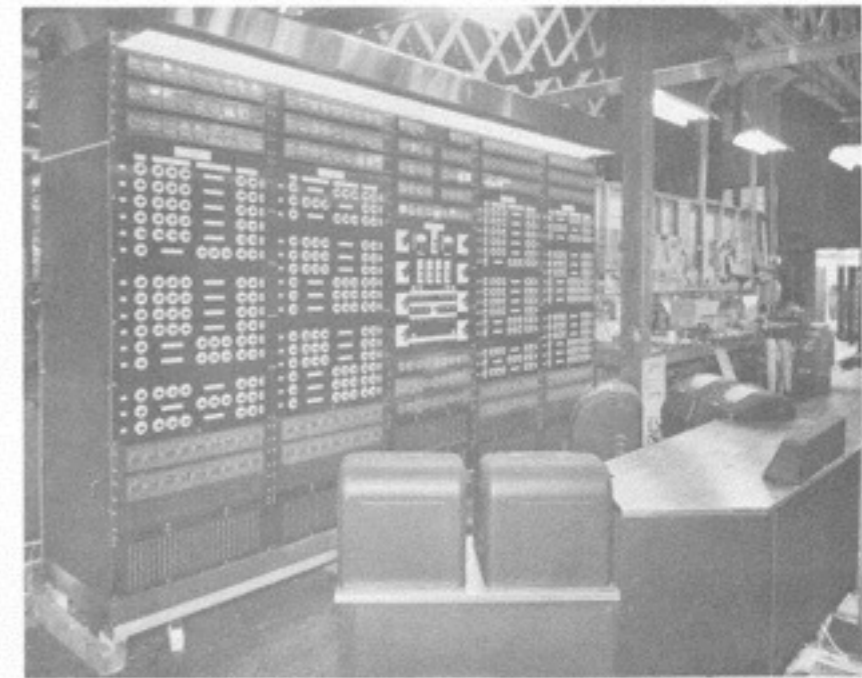

Figure 1. Mark II: Manual Control Panel and Printer Table